

10-7415527

W

CRVENO SEĆANJE

Ivanu Goranu Kovačiću

Budim se svakog jutra
U vodi pumoj sunca
Želim da budem tih i nepokretan
Kako bib čuo tvoj glas
Izboden noževima
Koji su se stili u mesečinu

Kako bib pratio
Otiške tvojih koraka
Kroz zelenilo
I opet se vratio
Tvom neizrečenom bolu
Koji slutim

Budim se svakog jutra
Sa željom da ti povratim
Dan začaran od sreće
Sedim na kamenu
Koji ti je možda izgledao
Zagonetan u pogledu

U belim nitima cvetova
Sja bremeni pelud
Koji si ti posejao
Svojim krvavim rukama
U zadnjem pokretu
U pokretu od sna
Koji je zatalasao nebo i zemlju
Da se odroni u svakom
Gvozdeni obruč srca

Čekam tvoj neispevani sonet tišine
Urežan u koren lista
Koji je možda uzviknuo
Možda učitao
Kao tvoja zatvorena usta

To više nije bol neprestani
Što se rađa u noći umesto zvezda
To nije nerazumljivo prokletstvo
Da padnu ptice u letu
Koje su slobodne

Možda je to samo
Otvoreno oko
Crvenog sećanja
Pretvoreno u prirodu
Koji posmatram svakog jutra
Kada se probudim

Damjan MALEŠEV

10-74155783

raša popov

voleo bih vešticu

Sada sam baš, usred gnjile noći, dok još samo poneki čudovišni zuk metalnih životinja provirava ulicom, pročitao šaku stihova neke devojke. Bio sam rapav i spužvast celo veče, noć mi je gorčila, leto mi se prikazivalo kao kvarcni zid žege, neprobojan i opak, što preti.

Ti stihovi njeni ušli su kao opora kiselina u kvarc i razjeli ga, sad dišem i ne guši me jedno temporalno ograničeno godišnje doba, osećam iza zida leta jesen, a u daljini se već ježim od zime.

Živeo sam, kao što uvek to ljudima biva, u jednom trenutku, sve moje vrednosti bile su vrednosti tog trenutka. Svet sam gledao kroz sočivo tog letnjeg trenutka. Moj mozak mi je mogao pomoći da stepnicama bočnih asocijacija steknem još niz drugih ideja o svetu. Ali nažalost, sve bi to bile sekunderne ideje, njihova bi vrednost bila didaktička, one bi se mogle koristiti samo kao putokaz u razmišljanju. Tek stihovi te daleke i meni potpuno nepoznate devojke N. K. oslobodili su me logike mog sparnog trenutka. Taj trenutak okamenio i naoko večan uništen je prostom i zato divotnom rečenicom: »Sunce nije dobro«. Sunce zar da nije dobro! — uzvikuju devojčini kontrolori sa zlatnim širitama. Sunce je simpol najsvetlijih ciljeva čovekovih i ružiti ga, znači biti didaktički štetan, destruktivan, plesniv i pokvaren. U imaginarne tužioce ušao je gnev, a mi ih odstranjujemo odmah ovom rečenicom: »Poezija ne izgrađuje sistem sekundarnih ideja, ona nije didaktička te ne može ni biti didaktički štetna.«

Po toj svojoj nedidaktičnosti poezija se neobično približuje samoj stvarnosti. Stvarni događaj je primaran, objektivni i u njemu nema kategorija dobra ili zla, tj. on je bez didaktičkih ili utilitarističkih kategorija koje se neizbežno javljaju kao sekundarne i subjektivne. Citat je jasno videti tu »objektivnost stvarnog događaja na ovom primeru: »usnama je smrvljen leptir leti u larvi.« Nikakva se pouka ne može izvesti iz ovog stvarnog događaja! On stabilno stoji na svoje četiri životinjske noge i makoliko ga mi čekamo u u ambis, on će se uvek dočekati kao naša na svoje četiri nože, pa će i dalje glasiti: »usnama je smrvljen leptir u larvi.«

I poezija (iako nije otklavljanje stvarnosti) ima objektivne odlike stvarnosti. I poetske činjenice predstavljaju stvarne, nesubjektivne i nedvosmislene pojave. Pesnik je samo onaj koji uspe da u sebi ili drugiču pronade izvesne svetove, izvesne realnosti, neke sfere, prostore, živote koji našim ograničenim, sprečenim i letom potištenim i melanholičnim čulima nisu pristupili i nisu im se obelodanili. Ne znači da te ine realnosti nisu realne, one ni pošto nisu bestelesne. One su se štaviše dale našim čulima vrlo pohotno, ali naša čula nisu uspeala da ih vide jer nisu dovoljno nesobična.

Osnovna greška svih onih koji shvataju onosvetoskost poezije istražuju te njene sadržaje kao u metnici, jeste njihov pokušaj da zauzmu stav prema tim sadržajima kao neki mislioci. Mislim, da stav prema poetskim sadržajima sme da zauzima samo kritičar. Pesnik koji pokušava da peva a da u isto vreme i sudi o onome što je opeva, didaktičar je i piše didaktički traktat a ne pesmu. Jer baveći se rasuđivanjem u trenutku pevanja pesnik svojim proizvodima udara žig stava, sadržaj njegove pesme postaje stav prema realnosti a ne nezavisna realnost.

Pesnik, dakle ne sme dozvoliti da u sadržaju njegovih tvorevina bude subjektivnosti. Baš ta poslednja rečenica koja prethodi ovoj koju citat čita sumnjiva je i izaziva pitanja: »Kako je moguće da u pesmi ne bude subjektivnosti a pesma nastaje baš unutar subjekta, u duši, i dušin je supstrat neke vrste?« I još: »Ako je sadržaj pesme nezavisna realnost, kako to žele da nam dokažu (uzaludno) idealisti, zar neće vulgarna realistička deskripcija bacali uvis i u ambis, on će se uvek dočekati kao naša na svoje četiri nože, pa će i dalje glasiti: »usnama je smrvljen leptir u larvi.«

Treba dakle da odgovorimo na pitanje o subjektivnosti poezije i na pitanje o deskriptivnoj poeziji.

Subjektivnost. Objektivna stvarnost se u svojoj autonomiji manifestuje kao fizička akcija. Iz usijane megme dižu se pare, iz mokrih parara klica belančevina, iz belančevine izrastu sisar i leptir. Sisar ogladni jer materije optičke, spazi larvu i uhvati je u gubicu, gubica se steže, mišići funkcionišu. Kao što vidimo, naučno posmatranje registruje sukcesivnost fizičkih akcija, tačnije rečeno: mehaničkih. Naučni procese s najvećom mogućom razgovornošću i jasnoćom formuliše zakonitosti mehaničkih manifestacija. Pesnik grozovito šapće kako ga je uhvatila strava, a naučnik otvara venu, vadi venoznu krv, stavlja je u epruvetu i pronalazi u krvi teletu strave koje sa krvlju stupa u određeni mehanički odnos.

Isto tako, kad sisar stisne gubicu larvu, nađnik će u najboljem slučaju staloženo reći: »usnama je smrvljen leptir u larvi...«

A naša pesnikinja će mehanički činjenicu upotrebiti da bi stvorila novi, nezavisan svet subjektivne mehanike:

»Naša velika ljubav osta zatvorena u poljupcu smrvljenom našim usnama kao mrtvi leptir u larvi.«

Kao što vidimo, ovi stihovi slikaju i određenu samosvojnu realnost, i supstrat su duše, subjektivni su. Ali ta subjektivnost je neka vrsta sintetičkog sastavka jedne pesnikinje objektivnosti u kojoj nema stava, koja ne trpi stav i koja ne nameće i ne daje nikakve pouke. Iz te pesničke stvarnosti emanira samo životna dinamika. Eto kako se poezija i život tesno dodiruju, skoro do identifikacije jednoga i drugog, ali su ipak među njima razlike bitne: dok život ne poznaje smrt ne samo opotok materija, poezija poznaje krajeve ciklusa, i njen je glavni zadatak da se bori protiv fikcije tih ciklusa. Život je trezan i proračunato nezumeniren, poezija je opsednuta funkcijama, lažima i prividnim tragedijama. Opsednuta je njima jer se protiv njih bori.

Zato kričar koji zamera pesniku što peva o tami a ne o danu, poetske nezavisnu realnost?«

(nastavak na 14 strani)

letnje venčanje

10-7416039

Prava letnja noć. Mesečina kao da bi da zaviri u svaki grm. Zrikavci hvale zemlju. Zemlja čuti. Senke se uplele i mirno dišu u snu. Ni korak. Ni glas. Ni dah. Samo mir... Na klupi ispod kestena leži čovek. Senka ga je pokrila te liči na hum. Otkad li leži ovde? Je li živ? Je li spava? Pokrivač je počeo da se raspada. Iz huma je izronila glava a mesečina se dotakla i jedne ruke. Čovek se protegao i zacvokotao.

— Sveže — prošaptao je. Osvrnu se. Tišina. Gradske svetiljke su svetlucale daleko, daleko kao iza jednog sna. A na poljima je ležao san. Modrkast i vazdušast; topao i zvezdan. Mirisan.

Koje li je doba? Pogledao je na sat. Tri Zar već? Pa šta će onda ovde? Ustvari gde je to? Šta je ovo? Cikva. A ono tamo? Daleko na mesečini je blistalo vitko minare Ferhadije. Kao bela devojka okamenjena u trenutku nestašne igre.

— Znači na Petričevcu sam, — prošaptao je čovek. — Sad znam.

Šta je to, zapravo, znao? Emira... Ali prvo je deputovao. Dabome. Već dve nedelje mu nije pisala i zato je rešio da dođe da vidi šta je to s njom. Došao je a da joj nije ni javio. Hteo je da je iznenadi. I iznenadio je, ali nekako samo za trenutak, jer on je morao da dođe, ona je to znala, a to mu je i rekla. I radovala se tome (a on je voleo kad se ona raduje). Voleo je u takvim trenucima da posmatra njene oči. Emira nije umela da se smeje. Ona se nikad nije smejala. Ona je imala same oči koje su blistale ili bile tamne. Juče su one blistale celog dana, a kad je dan prošao na početak zdenca su potamnili. Njene su oči voda. Jutarnje vode dišu rosom, dnevne suncem. Večernje vode dišu maglom. U njenim se očima sinoć svila magla.

— Jesi li srećan kad si samnom? — pitala je.

Gledao je u njene oči. Hteo je da vidi sebe u njima, ali se izgubio u magli. Izgubio je samog sebe.

— Naravno — odgovorio je. — A ti?

— Ja uvek volim kad dođeš.

Uhvatio je za ruku i pošli su tako nekim putem koji je vodio u polje. Hteo je širine i nepoznatog. Bio je srećan. Sreća je za njega bila neprekidno letenje u neprekidno doživljavanje novog. Sve do umora. Išli su. Senke su rasle za svaki njihov korak. Voleo je taj trenutak kasnog predvečerja kad je dan već sasvim utrnuo, tako da bi ga jedan listić, da se zanije, usvagi svojim dahom. Zbunjivao ga je svaki dolazak noći. Spazio put ona bi mu udahnula neko nejasno iščekivanje. On nikad nije umeo sebi da objasni raspoloženje koje ga obuzme kad iščekuje nešto. Je li to radost? Je li strah? Lako je reći: nezavisnost uzbuduje. Ali zašto? On sebi na to nije umeo da odgovori, možda zato što nije nikad doživio radost koja bi ga uzbudila, a strah nije shvatao. Ne, on nije hrabar, on je samo to shvatao kao prilično egoističko osećanje koje njega nije baš moglo da se kosne. Bio je neitalan i zbunjen; grozničav. I ove večeri je u njemu bilo to osećanje iščekivanja. Je li ga to radovalo? Ili plašilo? Ustvari šta je on iščekivao? Da li bi ikad pred samim sobom mogao da kaže šta želi? Da li pre svega ikad može da shvati što to želi i da tačno odredi granice svojih moći, do kog stupnja tog svog Željenog može da dospe? Svako želi da bude srećan, čak i srećniji nego što je, i zato svako ima hiljadu prohteva u jedan mah, stohiljadu želja i težnji i da samo jedno nedostaje oseća se praznim, promašenim, preopterećenim sopstvenom prazninom.

— Tvoji ne znaju da sam došao?

— Ne znaju.

— Znaš da sam tek u ovih poslednjih nekoliko dana video koliko te volim. Nemoj pogrešno da me razumeš, Emira, ja sam te i do sada voleo, ja samo nekako to sve ne umem da ti kažem, ali je to ipak bilo do sada drukčije. Ustvari pomislio sam u jednom trenutku da bih mogao da te izgubim. A onda sam se upitao: Pa šta onda? Najednom sam se uplašio. Tvoje pismo nije dolazilo. Plašio sam se loma. Da li možeš to da razumeš?

Klimnula je glavom.

Senke su se ispužale jedna do druge, dodirivale i iščekivale. Bila je noć.

— Da li bi me uvek voleo?
— Uvek.
— Šta ti ustvari voliš u meni?
— Sve.
— Najviše?

— Tebe. Celu. Ne znam... da li bih imao pravo da ti to uopšte kažem... da me pogrešno ne razumeš. Ali verujem... iskren sam... možeš mi verovati posle tri godine... zaklinjem se... Emira, ja te želim...

Njihovo čutanje je obasjala mesečina. Sve je izgledalo tako čudno. Dva mlada bića u trenutku poveravanja, kad reči idu pravo iz srca. Kad krv govori. Nestvarno.

— Umorna sam. Da sednemo...

Pošli su prema nekom krivištu. Put je produžio bez njih. Trava je za njima odmahivala. Senka se sklopila nad njima. Ona je prostrla svoju jaknu i seila oslonivši se o zid. On je seo do nje i zapalio cigaretu.

— Hoćeš mi dati jednu?
— Ti pušiš! Otkad?
— Tako, ponekad...
Pušili su i slušali zrikavce. Dugo su ih tako slušali. Onda je ona počela da plače. Tiho, kao da se ne provaljivala kroz njenu kosu.

— Šta je?... Emira? Šta ti je?
Svakom čoveku godi da igra ulogu zaštitnika žene u trenucima njene slabosti. Pogotovu u ljubavi. Prislonio je svoju glavu uz njenu. Prstima joj je rasvlenio kosu.

— Ti si dobar čovek... Ja te ne zaslužujem... Ali volim te.

Ona je plakala a on nije shvatio.

— Da li bi mogao da me voliš...
— Ali ja te volim.
— ...posle neke šteta ču ti reći?... Oprostite...
Kamen ne može da se pretvori u čoveka, a čovek može u kamen.

— Kaži mi bar kako se zove ovo mesto pošto ću ga verovatno pamtili dok sam živ?
— Petričevačka crkva.

Čovek je ustao, zapalio cigaretu i pošao prema stanici. A noć je bila svedta i tiha. Prava letnja...

BRATISLAV ANASTASIJEVIĆ